

Asia: VN/5904/2019

Luonnos Suomen arktisen politiikan strategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Luonnos Suomen arktisen politiikan strategiasta on yleisesti ottaen kattava, ja siinä on paljon hyvää.

Lausunrossamme keskitymme neljään kohtaan: saamelaisten osallistumismahdollisuuksiin, perinteisiin saamelaiskulttuuriin perustuviin elinkeinoihin, kalastukseen erityiskysymyksenä ja kaivostoimintaan.

1. Saamelaisten osallistumismahdollisuudet

Painopistealue 2.2. (Aukkaat, alkuperäiskansojen oikeudet)

On hienoa, että saamelaisten oikeuksia käsitellään omana kappaleenaan, mutta se ei kuitenkaan suurelta osin käsittele saamelaisten oikeuksien toteutumiseen liittyviä haasteita.

Luonnoksen mukaan ”Vaikutetaan siihen, että alkuperäiskansojen osallistumismahdollisuudet kansainvälisessä arktisessa yhteistyössä tehostuvat edelleen.”

Ensinnäkin toteamme, että pidämme saamelaisten osallistumismahdollisuuksia kansainvälisillä areenoilla tärkeänä. Ne eivät kuitenkaan ole mielestämme osallistumismahdollisuuksiin liittyvä suurin ongelma, sillä puutteet löytyvät kansalliselta tasolta.

Hyvänä esimerkkinä on saamelaisten päätäntävällän puute Lapin liitossa, joka käyttää saamelaisalueella merkittävää poliittista ja maankäyttöön liittyvää valtaa. Saamelaiskäräjien

edustajalla on Lapin liiton hallituksen kokouksissa vain puhe- ja osallistumisoikeus, mutta ei oikeutta tehdä aloitteita tai äänestää.

Koska saamelaisilla ei ole oikeutta tosiasiallisesti vaikuttaa päätöksentekoon saamelaisiin vaikuttavissa asioissa, tulisi tämä asia ottaa strategiassa esiin.

2. Perinteiset elinkeinot

Painopistealue 2.1. (Aukkaat, hyvinvoinnin edistäminen)

Painopistealue 3.1. (Osaaminen, elinkeinot)

Luonnoksen mukaan ”Saamelaisten perinteiset elinkeinot poronhoito, kalastus, metsästys ja saamen käsityö eli duodji ovat vahvasti riippuvaisia luonnosta.”

Tämä lausunto on ristiriidassa painopistealueen 3.1. (osaaminen, elinkeinot) kanssa, sillä saamelaisten perinteisten kulttuuriin perustuvien elinkeinojen toimintamahdollisuudet kaventuvat muun maankäytön, erityisesti metsätalouden, rakentamisen, kaivostoiminnan ja osaltaan myös matkailun vuoksi.

Tätä ristiriitaa tulisi käsitellä laajemmin.

Rajat ylittävissä hankkeissa, kuten Tornio-Narvik -radan kehittämisessä, on varmistettava, että ne perustuvat saamelaisten vapaaseen, tietoon perustuvaan ennakkosuostumukseen (FPIC). Strategiassa on otettava esille se, että Suomen on varmistettava saamelaisten oikeuksien on toteutuminen siinäkin tapauksessa, että hankkeet eivät kosketa vain Suomen puolen saamelaisia.

Strategiassa tulisi ottaa huomioon saamelaisten perinteiseen kulttuuriin perustuvien elinkeinojen suunnitelmallinen kehittäminen ja rahallinen tukeminen. Huomautamme myös, että saamelaisyhteisössä myös keräilyä pidetään perinteisenä elinkeinona.

3. Kalastus

Painopistealue 3.1. (Osaaminen, elinkeinot)

Luonnoksen mukaan: ” -- pohjoismaiden sinisen biotalouden tiekartan mukaan yhteistyötä tiivistetään erityisesti globaalisti nopeimmin kasvavan alkutuotannon muodon eli kalanviljelyn

kehittämiseksi sekä kalasta ja sen sivuvirroista sekä levistä saatavien lisäarvotuotteiden kehityksessä.”

Haluamme kiinnittää huomiota siihen, että strategiassa mainitaan kalanviljely, mutta virtavesikysymykset eivät saa strategiassa tilaa. Vuotson saamelaiset, jotka asuvat Sodankylän kunnan pohjoisosassa, ovat jo suurelta osin menettäneet perinteisen kalastuskulttuurinsa Kemijokeen rakennetun vesivoiman vuoksi. Monelle saattaa tulla yllätyksenä, että Itämereen laskevan Kemijoen latvat löytyvät saamelaisten perinteisiltä alueilta, ja ovat näin myös Arktiseen alueeseen liittyviä alkuperäiskansakysymyksiä.

Ehdotamme, että arktisessa strategiassa huomioidaan virtavesikysymykset kolmesta näkökulmasta: alkuperäiskansakysymyksenä, biodiversiteettikysymyksenä sekä elinkeinokysymyksenä. Kemijoen vesivoimalaitoksiin rakennettavat ohitusuomat elinympäristökunnostuksineen tarjoaisivat ratkaisun näihin kaikkiin.

4. Kaivostoiminta ja kestävä kehitys

Painopistealue 3.1. (Osaaminen, elinkeinot)

Luonnoksen mukaan:

”Arktisella alueella ei voi harjoittaa muuta kuin kestävän kehityksen mukaista taloudellista toimintaa. -- Arktisen alueen talouden kehittämisessä tulee huomioida myös luonnon kantokyky, ilmaston suojeleminen ja alkuperäiskansojen oikeuksien kunnioittaminen.”

Kiinnitämme huomiota siihen, että kestävän kehityksen mukainen toiminta on saamelaisten olemassaolon kannalta välttämätöntä. Kohta on kuitenkin ongelmallinen siihen nähden, että ”kestävä kehitys” ja EU:n vihreän siirtymän periaatteet voivat olla ristiriidassa alkuperäiskansojen oikeuksien kanssa.

Eryityisesti tämä liittyy tuulivoiman rakentamiseen sekä kaivostoimintaan, joita usein perustellaan kestävän kehityksen periaatteiden kautta, vaikka ne olisivat käytännössä tuhoisia saamelaisten perinteisille elinkeinoille. On hyvä, että luonnoksessa todetaan kaivostoiminnan reunaehtoihin kiinnitettävän huomiota ympäristön ja paikallisyhteisöjen kannalta. Näitä reunaehtoja ei kuitenkaan määritellä, eikä strategiassa viitata valmisteilla olevaan kaivoslakiin tai intressivertailuun.

Luonnon monimuotoisuus heikkenee nopeammin kuin koskaan ihmisen historian aikana.

Huomautammekin, että strategiassa käytetty ilmaus ”kestävästä kaivostoiminnasta” on epämääräinen, ellei sen merkitystä tarkenneta. On siis määriteltävä, tarkoitetaanko ekologisesti, sosiaalisesti vai taloudellisesti kestävää kaivostoimintaa.

Suhtaudumme varauksella siihen, että kaivostoiminta ylipäätään määritellään kestäväksi, ottaen huomioon nykyisen lainsäädännön sekä eri kaivosalan toimijoiden ja viranomaisten viimeaikaisen julki tulleen toiminnan. Näemmekin, että arktisessa strategian pääpaino pitäisi olla kiertotaloudessa, ei neitseellisten raaka-aineiden hankkimisessa ekologisesti herkältä saamelaisalueelta.

Viimeisenä saamelaisiin liittyvänä puutteena kaivannaistoimintaan koskien on koneellinen kullankaivu, josta on merkittävää haittaa saamelaisalueella kalastukselle, metsästykselle, biodiversiteetille ja poronhoidolle.

Ei kaivoksia Suomen Käsivarteen

Espoossa ja Enontekiöllä 2. maaliskuuta 2021

Janne Hirvasvuopio

Minna Näkkäläjärvi

Lisätietoja: Janne Hirvasvuopio (janne.hirvasvuopio@helsinki.fi)

Hirvasvuopio Janne
Ei kaivoksia Suomen Käsivarteen